

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm || Martii Et Aprilis

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10259

De SS. martyribus, Theodulo & Agathopode.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77384)

DE SS. MARTYRIB. THEODVLO ET AGATHOPODE. 521

meam. Illam autem Psalmistæ vocem, In manus tuas Domine commendo spiritum meum, crebrò iterabat: ad beatissimam quoque Christi matrem semperque virginem Mariam, subindè corde simul & voce se conuertens, aiebat: Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, & hora mortis suscipe: mandauitque suis capellanis, vt ea verba ad eius aures pronunciare non cessarent. Atque ità inter suspiria pia deuotionis & verba sacre orationis, adstantibus religiosis presbyteris & clericis, laicis quoque fidelibus, B. Richardus animam, deinceps in illa beatissima ciuium supernorum victuram societate, reddidit creatori, anno ætatis suæ plùs minùs quinquagesimo sexto, pontificatùs verò anno nono, tertio Nonas Aprilis circa noctis medium, quo tempore sponsus ille celestis ad nuptias venturus dicitur. Cùm autem iam obijisset, sacrum corpus eius, quod in vita multis fuerat delassatum vigilijs, humi sapiùs cubando attritum, maceratum ieiunijs, castigationibus afflictum, præter humanum morem, nitidissimum apparuit, ità vt quoddam futuræ resurrectionis insigne præ se ferre videretur. Postquam autem compositum & cum in modum, qui pontificem deceret, in feretro esset collocatum, atque in eam, quam paulò antè diximus ab eo consecratam, ecclesiam deportatum, vnde quaque ingens factus est hominum concursus ad tam venerabiles celebrandas exequias: & singuli beatos se putabant, si vel feretrum tangere, vel sacrarum vestium simbriam atrectare licuisset. Annulos & monilia, eius corpori admota, profanctificatis habebant, & instar reliquiarum asseruabant.

Sanctus vir moritur.

Matth. 25.

Deuotio populi erga eius sacras reliquias.

Deindè verò Cicestriam corpus sacrum deportatum est, vt illic, quemadmodum ipse iusserat, humaretur. Sepultum autem est loco humili in Cicestrensi ecclesia ante aram S. Edmundi, quam ipse extruxerat in eius templi parte aquilonari, vbi magna diuinitus eduntur miracula, adeò vt etiam tres mortui eius meritis ad vitam reuocati sint, abortiuus foetus animam vitalem acceperit, & plura alia sanè admiranda contigerint, quæ breuitatis studio prætermittimus.

Miracula.

SANCTORVM THEODVLI LECTORIS, ET AGATHOPODIS DIACONI MARTYRIVM, ex Simeone Metaphrasæ.

Diabolum erga Deum pietatem fraude sua diabolus semper conatur euertere. Neque tamen strenuos pietatis milites valet offendere: sed eos duntaxat vincit, qui Christi gratiæ adhærent imbecillibus. Quemadmodum enim cùm regionem aliquam, in qua diù pax viguit, bellum inuadit, viri fortes corpora sua vulneribus mortique obijciunt, vt gloriæ coronam consequantur: ignaui autem ac timidi cedunt aduersarijs, maluntque corpora integra conseruare, quàm gloriæ assequi: Sic, cùm draconis satellites aduersus Christi seruos bellum mouent, si quis nondùm firmam in Deo fidem habet, fragilitate victus, à proposito recedit: non.

Diabolus quos euertat, quos non.

qui autem Christi verbis animum armauit, is pietatem constanter tuetur ac seruat, nec vilo modo ab improbo inimico conuincitur. Verùm Theodulus in primis animum perturbationibus superiorem præ se tulit: qui cùm fidutiæ erga Deum haberet socium Agathopodem virum generosum, ingentem impietatis tempestatem idololatriæque bellum, quod Maximiano Cæsare imperante, per totum orbem terrarum ardebat, immutabili mente discussit. Nam cùm equites passim percurrètes, populos Imperio subiectos cogrent rerum omnium Procreatorè abnegare, & Tyrannus ille omni studio atque vi ad pietatem euertendam incumberet: alius aliò fugiebat, cùm omnibus immolare recusantibus impiè mors esset proposita. Et qui vitam magnificiebant, statim exiguæ voluptatis gratiâ mortem sibi ac supplicium æternum comparabant. Qui autem parum erant in fide salubri confirmati, cruciatibus victi, verum Deum negabant. Et inter eà quidem diabolus eius scenæ author, cùm imbecillioribus esset superior, gaudebat: Theodulus verò & Agathopus omne tempus in domo Dei consumeabant, ieiunijs & preceationibus vacantes, orantesque Deum, vt impietas ipsa prosterneretur.

Milites igitur atque Præfectus hominum constantiam admirati, quòd, cùm ceteri latitarent, ipsi soli palàm Dei verbum prædicarent, eos post vincula adspectu multò gratiosiores in certamen adduxerunt. Theoduli enim genæ primo pubertatis flore

Theoduli ætas.

Parentes. vigeabant, cum esset adhuc corrupta corporis modestia adolefcentulus. Huic parentes erant Thessalonicenses, viri illustres: fratres autem, Capito, Metrodorus & Philostorgus: qui etsi adhuc essent aetate iuvenes, perfectam tamen erga Deum pietatem colebant, & natura atque moribus, martyris propositum amplectebantur. Antequam autem pateretur, futuri certaminis a praestantiore pignus accepit. Cum enim impium decretum nondum esset promulgatum, in tempesta nocte quiescens, manu illud apprehendit, ex quo excitatus est. Quid autem illud erat? Annulus quidam ex materia noua conflat, cuius in pala ea erant signa, ex quibus facile constaret, munus ipsum a Deo, quatuor elementorum moderatore, venisse. Si enim cum homines gravissimis ac desperatis morbis laborantes solum attigissent, illico liberabantur. Ac Theodulus quidem erat eiusmodi. Agathopus autem illi consentiens, vir erat senex, tum capitis canis, honoratus, tum animi proposito, quod vitam recte transactae congruens obrinebat. Ambo puri pietatis ministri. Omnes enim corporis voluptates reijcetes, ad vnum Deum, Dei que Verbum Iesum Christum assidue respiciebant. Alter enim Diaconus erat eorum, quae ad credentium salutem peragebantur: Alter autem, cum esset Lector, Apostolorum Prophetarumque lectionibus audientium fidem confirmabat. Is saepe daemones importunos, qui naturam hominum tum sermone, tum corpore peruertere conabantur, simplici verbo & signo Dei omnipotentis sic adiurabat, ut a Dei signamento recedere cogentur, & potentiam illius, qui per Theodulum operabatur, confiteri.

Hos in iudicium adductos Faustinus, qui tunc Thessalonicae Praefectus erat, in sublimi sella sedens, ut vidit, vnam illam vtrunque vocem emittere: Christiani sumus: manibusque coniunctis vno ore atque vna mente idem dicere atque sentire, confestim veritus est, ne egregio animi proposito mortem contemneret. Itaque iussit, ut omnes secederent: seque amicum simulans, blanda oratione Theodulum in sententiam suam adducere aggressus est: Mihi, inquit, obtempera adolefcent, ne inani fraude deceptus, vitam amittas. At ille subridens: Ego, inquit, iam pridem dolos effugi: vereor autem, ne tu, dum fraudem dolosque sequeris, te primum in mortem conijcias sempiternam. Praefectus autem his verbis nihil commotus, cum tum muneribus, tum honoribus ad sacrificandum adducere conabatur. Sed Hospes quidam, qui Iouis sacerdotioungebatur: Si, inquit, honoribus adduci non potes, ut deis immoles, cruciatibus cogaris Imperatoris decretis obtemperare. Atqui, respondit Theodulus, nullus cruciatuum vestrorum terror tantum apud me valebit, ut minis vestris inferior esse deprehendar. Sed cum rursus Faustinus hortaretur, ut pareret, cogitaretque, quantum inter splendidam vitam & mortem acerbam interesset: Id, inquit, ipse quoque considerans, exiguum huiusce vitae curriculum decreui contemnere, ut perpetuam in caelo vitam assequar. Quamobrem vel igni corpus meum trade, ut intelligas, quantum illud corrumpatur, animam tamen integram permanere: & quanto magis a rebus ex materia constantibus recedit, tanto esse validiorem. Equis, inquit Praefectus, tibi persuadere potuit, ut hodie velles cruciatus mortemque despiciere? Deus, inquit Theodulus, qui cuncta prouidentiae lege moderatur, & filius eius Iesus Christus, Verbum patris: cuius ego militiae cum a teneris vnguiculis adscriptus sim, eam nunquam deseram: sed vitam potius, quam signum eius derelinquam.

Faustinus autem cum vellet eius dicta confutare: Praclare, inquit, tecum agitur, adolefcent, qui & signa & claustra feras Dei tui. Sanè, inquit Theodulus, is enim pietatis minister sum, ut nec igne vnquam, nec ferro claustra rationis, aut fidei meae signum sis perfractus, effecturus ve, quo minus Christum Deum praedicem. Faustinus adolefcentis prudentiam admiratus, ministris, ut propius adducerent Agathopodem, imperavit: & summissè sic eum est allocutus: Immola, quandoquidem & Theodulus, qui antea decipiebatur, nunc se immolaturum pollicetur. Cognito Agathopus dolo: Et ego igitur, inquit, prompto animo sacrificium faciam Deo, eiusque filio Iesu Christo: siquidem his floridum Theodulus sacrificium se facturum promissit. Non his, inquit Faustinus, sed duodecim dijs, a quibus orbis regitur vniuersus, se pollicitus est sacrificaturum. Deos, inquit Agathopus, caput paulisper mouens, eos appellas, quos artis solertia ex materia corruptibili in hominum formas conflauit? Quos homines, cum paulo antè manibus suis confinxerint, tanquam praestantiores venerantur? Qui cum tollere munus velint, non possunt? Qui nec oculis vident, nec pedibus ambulat, nec villo sensum munere fungitur? Quos cum animatos olim Graeci laudarent, foeminarum & puerorum amor:

Annulus dormienti diuinitus datur.

Agathopodis aetas.

Praefecti fraus.

Theodulus cum contemnit.

Theoduli constantia.

Malus dolo Praefecti.

Agathopus egregie confutat fallos deos.

amoris contaminatos ostenderunt? Quos, qui tales nunc artes profitentur, argento & quaternis obolis vendunt? Omissis igitur Deo vero omnipotente, dijs indignis sacrificium faciam, ut illud fictis oculis adspiciant? Laudes decantabo, quas auribus ex auro, argento ve confectis exaudientes, earum me rerum, quarum expertes sunt, dominum faciant? Hac illo differente, Praefectus veritus ne oratione sua ceteros, qui iudicandi erant, in Dei fide confirmaret, celeriter ipsum cum Theodulo in carcerem duci iussit.

Ducuntur in carcerem.

Eos autem ad meliora tendentes, turba sequens varijs modis oppugnabat. Alij enim Theodulum adolescentem commiserati, eum a constanti animi proposito dimouere studebant. Alij Agathopodis tempora canis ex albentia conspicati, vno omnes consensu clamabant: Tu ne quoque, Agathope, es adolescens, ut quod bonum aequumque sit, dispicere nequeas? At ipsi in animi pio proposito constantes, quae dicebantur, negligebant: & in carcerem ingressi, tacite precabantur. Nocte autem media cum eos Deus secundum quietem opportunis visis confirmasset, latè surrexerunt, & magna voce Christum omnium saluatorem collaudabant. Deinde cum pura lachrymarum aqua manus lauissent, genibus flexis, Deo vna prope lingua supplicabant, dicentes:

Diuinitus confirmantur.

Deus rerum omnium opifex & moderator, qui naturam constitulisti, & chaos abstraxisti, qui caeli polos fabricatus es, & Soli splendorem donasti, ut cuncta per diem illustraret: & lunam fecisti, ut noctis tenebras discederet: vterque autem cum ceteris sideribus mundi rebus omnibus augmentum praeberet: qui terrae plantas & animalia, mari pisces, aeri volucres largitus es: ut mare quidem proprijs muneribus homini a te procreato deseruiret: aer congruentibus auium cantibus laudes tuas personaret: terra vero è sinu suo nobis varios fructus ederet, ut tibi soli rerum omnium Domino, quam maximas possemus, gratias ageremus: tu genus nostrum, quod impetate obstrictum, nihil eorum, quae tibi praecepta fuerant, volebat obseruare, sed ebrietatibus & crapulae atque nequitiae, relicta iustitia, incumbere, in aeternam ire perniciem non permisisti. Neque aduersario nostro demoni concessisti, ut tantum in nos debaccharetur, ut rationem nostram ad tartarum vsque deprimeret: sed crimina nostra oblivione delens voluntaria, è caelestibus sedibus Filium tuum unigenitum ad homines demisisti, qui naturam assumens humanam, essentiae mortali dignitatem adlungeret immortalē, ut homines in peccatis oberrantes, Verbo tuo, per quod procreati sunt, ad pietatem reuocares. Tu enim cum Filio tuo, & ipse Filius tecum, & cum sancto Spiritu, rebus maximè omnium admirandis homines impios ad pietatem adduxisti. Sic enim Lazarus, qui vitæ munere defunctus, quartum iam diem in sepulcro iacebat, propter te naturae lege & mortis potestate superatis, voce tua ex inferis ad vitam rediit. Sic homo quidam, cum videndi careret facultate, solo luto oculis eius per manum tuam imposito, videndi vsum obtinuit. Sic olim & mulier, quae sanguinis fluxu laborabat, simbriae tuae vestis contactu, spe celerius sanitatem recuperavit. Sic placuit tibi, Deus, ut verbo tuo solo is, qui in grabato gestabatur, statim grabatum humeris ipse suis gestaret. Ita nunc etiam placeat tibi, ut nos impiorum cruciatus superantes, ad caelestia regna perueniamus.

Precatio eorum ad Deum.

Iohan. 11.

Iohan. 9.

Matth. 9.

Ibidem.

Hac sanctis Theodulo & Agathopode precantibus, qui eodem in loco aut homicidij, aut adulterij rei detinebantur, confestim, deposita mortis formidine, ad beatorum pedes prostrati, supplices criminum suorum veniam poscebant. Turba vero, quae fors erat, carceris claustris contractis, insilierunt, magna rerum, quae dicebantur, affecta admiratione. At Urbanus quidam, qui tunc Thessalonicae quaestor erat, impiusque diaboli contubernalis, cursu ad Praefectum contendit, magna voce clamans atque denuncians, multos recusaturos immolare, nisi serui Dei celeriter è medio tollerentur. Quamobrem Faustinus vehementer perturbatus atque commotus propter illos, qui in carcerem irruerant, iussit, ut adolescens simul cum sene adduceretur. Mirabantur autem omnes, quomodo vterque rebus futuris gauderet. Non aliter enim iactabantur, quam si non ad supplicium & mortem, sed ad triumphum & celebritatem aliquam iucundam ducerentur. Itaque vultus hilares habebant, & Dei Verbum praedicabant.

Mulri ad Christum conuertantur.

Alacritas sanctorum martyrum.

Cum igitur ad tribunal constitissent, Faustinus ad Theodulum: Quo, inquit, nomine appellaris? Respondit ille: Theodulus vocor. Nonne, inquit, didicisti, aequum esse, ut omnibus, quae dominus omnium Maximianus imperat, obtemperetur? Respondit Theodulus, & ait: Quae caeli terraeque, Dominus imperat, ea planè obseruanda esse didici. Quae autem praecipit Maximianus, si equa sunt, obseruanda esse cenfeo: sin iniqua, nequaquam. Ecquis, inquit Faustinus, caelum fabricatus est? Deus, respondit Theodulus, omni-

omnipotens, Deique filius Iesus Christus, qui Verbum est Patris. Illéne, inquit Faustinus, quem grauiſſimis cruciatibus affectum Iudæi crucifixerunt? Ille ipſe, reſpondit Theodulus, quem crucifixerunt Iudæi, (Id enim propter nos pati voluit) & quem iudem paulopost à mortuis in vitam reuocatum, & columbæ instar in calum ascendentem adſpexerunt. Hæc enim fecit, vt mortem expugnaret, & ſuperborum rationem redargueret. Cur non potiùs, Faustinus inquit, deis nostris immolandū censes? Quoniam, reſpondit Theodulus, is potiùs colendus est, à quo simulacra confecta sunt, quàm ea ipſa, quæ delectationis & fraudis effecta sunt gratia. Quod enim facit, eo, quod fit, præstantius est. Cum igitur Faustinus adolescentem vestimentis spoliari iuſſiſſet, ministri eum acerbè diſcruciabant, clamante præcone: Sacrifica, & dimitteris. Theodulus autem: Vestimenta quidem, inquit, à corpore diuellere poteris: mentis autem fidem à Deo non auertes in æternum. Cumquæ liberiùs loqueretur, & proposita tormenta negligeret, Maximianūquæ sæpiùs tyrannum appellaret: iuſſit Faustinus quosdam alios tormentis, quæ ferre non poterant, coactos, coram illis sacrificare. At Theodulus: Isthæc, inquit, tormenta parua sunt atque ridicula. Maiora tibi aduersum nos excogitanda sunt, vt perfectam in Deo coniunctionem nostram perſpicias, quæ pro religione cruciatus omnes perferre potest. Necesse est, inquit Faustinus, vt hodiè eas, quæ Christiani ſcripturas appellant, in medium proferas. Si reſipiſcis, inquit Theodulus, & idololatriam fraudem existimas, & idcirco Apostolorum & Prophetarum verba requiris, vt mentem tuam in vera pietate confirmes, libenter id faciam: ſi minus, nè putes me Dei gratiæ proditorem futurum. Atquæ, Faustinus inquit, corpori nõ parcam tuo: ſed illud feris dilaniandū obijciam, niſi mandatis meis celerrimè volueris obedire. In corpus meum, reſpondit Theodulus, tibi ſauire licet, vt liber. Quæ autem mihi iniuſta videntur eſſe, ea vt faciam, ne grauioribus quidem propositis cruciatibus, adduci vnquam poterò.

Theodulus
immaniter
cruciat.

Mira eius
fortitudo.

Iudex vult
ſacras prodi
ſcripturas.

Vide fallaciã
iudicis.

Agathopodis
fortitudo.

Reducitur
in carcerè.

Cum igitur in his diſputationibus multum eſſet temporis conſumptum, nec Theodulus vellet ſcripturas prodere, alij aliundè accedebant, qui adolescentis animū tum muneribus allicere, tum minis terrere conabantur. At ille, tanquam murus vndiquæ ferro lapidibusquæ munitus, & munera & minas aduerſariorum repellebat. Tunc Faustinus miniſtris tacito nutu, quid fieri vellet, indicauit: qui Theodulum, vt capite damnatum, eò duxerunt, vbi fontes damnatiquæ puniri ſolent. Cumquæ carnifex gladium eduxiſſet, Theodulus, porrecta ceruice, hiſce verbis ad Deum clamauit: Gloria tibi, Pater illius, qui pro nobis mortem ſubire voluit. Ecce ego quoquæ moriar, quia te liberè conſeſſus ſum. Cum igitur Faustinus accepſiſſet, Theodulū ceruicem vltro porrexiſſe, vt ea cæde coronaretur, eum ad ſe reduci iuſſit. Atque interim Agathopodem interrogabat: Tu, inquit, quomodo vocaris? Reſpondit ille, Agathopus. Cuius es conditionis? Eiuſdem, cuius & Theodulus. Quæ nam, inquit Faustinus præfectus, tibi cum illo eſt neceſſitudo? Num genere tibi & natura coniunctus eſt? Reſpondit Agathopus: Genus quidè nobis diuerſum eſt, ſed ijdem mores. Et quantum genere diſtamus, tantum fide coniuncti ſumus. Ergò, Præfectus inquit, ad idem ambo ſupplicium, vt verba tua indicant, properatis. Si eodem pacto, inquit Agathopus, ab iſtis ærumnis diſceſſerimus, ſimul etiam à Deo remunerationē capiemus. Nonne, inquit Faustinus, turpe eſt te, perindè atquæ adolescentem, decipi, & in apertum periculum ruere? Minimè, inquit vir ſanctus: ſed quanto ſum ætate prouectior, tanto æquius eſt, vt eò contentam, quò Theodulus in primo ætatis flore fortitudine ſua peruénit. Faustinus autem: Caue, inquit, Theodule, nè tu adolescens iſtiusmodi verbis decipiaris, vt temerè in gladium ruas. Iſte enim cum iam canus ſit, nihil noui facit, ſi ad finem feſtinat. Tua verò diuerſa conditio eſt. Ad hæc prompſſimè Theodulus: Haud ita me, inquit, ignauum aut imbecillum exiſtimo, vt pro pietate ſenem eſſe, quàm me, fortiorè cenſeam. Sic eos dicentes, & Chriſtum inuocantes corripuerunt miniſtri, vindictosquæ ruſum in carcerem duxerunt. Ipſi autem collaudabant Deum, cuius auxilio diabolus ſuperâſſe videbantur.

Porro circumſteterunt nobiles quidã lachrymantes. Ad quos Theodulus: Quid ſibi, inquit, vult iſte conſuſus & lachrymæ? Veſtram, inquit illi, calamitatem miſeremur. Ipſe verò vultu admodum tranquillo ſubridens: Nihil eſt, inquit, cur, miſerijs veſtris omiſſis, nos rerum meliorum appetentes commiſeratione proſequamini. Hæc Theodulo dicente, miles acceſſit, & vtrunquæ ferro vinxit, atque interiùs duxit, quò turbam irruentem excluderet. At illi cum nox adueniſſet, Deum collaudantes obſecrabant,

